

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ VA SUV XOJALIGI
VAZIRLIGI**

**TOSHKENT DAVLAT AGRAR UNIVERSITETI
NUKUS FILIALI**

AGRONOMIYA FAKULTETI

AGRONOMIYA TALIM YONALISHI

**MILLIY ISTIQLOL G'OYASI: ASOSIY TUSHINCHA VA TAMOYILLAR
FANIDAN**

**MAVZU: GLABALLASHUV SHAROITIDA MILLIY G'OYAGA EHTIYOJNIN
ORTISH SHART-SHAROITLARI VA OMILLARI.**

BAJARGAN:

M.ISMAILOV

QABUL QILGAN:

N.TLEWBERGENOVA

NUKUS 2016 yil

**MAVZU: GLABALLASHUV SHAROITIDA MILLIY G'oyaga
EHTIYOJNING ORTISH SHART SHAROITLARI VA OMILLARI.**

REJA:

Kirish.

- 1.Glaballashuv va mafkuraviy jarayon tushunchalari va ularning mohiyati.
- 2.Glaballashuv va xozirgi dunyoning mafkuraviy manzarasi.
- 3.Glaballashuv va manaviy taxtid.
- 4.Glaballashuv jarayonida milliy g'oyaga ehtiyojning ortishi.

Xulosa.

Foydalanilgan adabiyotlar.

Kirish.

Glaballashuv XX asrning ikkinchi yarmi XXI asr boshida jahon taraqqiyotida shakllangan yangi umumsayyoraviy tartibotlar,davlatlar va kishilar o'rtasida o'zaro aloqalarning kengayishi va murakkablashishi ,dunyo miqyosida ahborot makoni,capital,tavar va ishchi kuchi bozoridagi integratsiya lashuv, atrof muhitga tehnagen tasirning kuchayishi,ommaviy madaniyat namuna larining keng tarqalishi,axborot-mafkuraviy va diniy – ekstrimestik xurujlar xavfning ortib borishini ifodalaydi. XXI asrga kelib dunyo mamlakatlari o'rtasida tasir shu qadar kuchayib ketdiki,bu jarayondan to'la himoyalanib olgan birorta ham davlat yo'q.Glabllashuvning turli mamlakatlarga o'tkazayotgan tasiri ham turlicha.Bu ham turli mamlakatlarning iqtisodiy,axborot,ma'naviy salohiyatlari va siyosati qanday ekani bilan bog'liq.

Bugungi dunyoda glaballashuv jarayoni tasiridan xoli bo'lган biron bir soxani toppish qiyin.Bu bir tamondan ,turli mamlakatlar,xalqlar xayoti rivojining bir-biri bilan bog'liq jihatlari taqozo etadigan ob'ektiv jarayon.Ikkinchidan uning ayrim noholis "Maqsadli mo'ljallari" ham yo'q emas.Buni ayrim siyosiy kuchlar, guruhlar ning yashirin maqsadlari yo'lida glaballashuvdan vosita sifatida foydalanish, ayniqsa,insonlar ongiva qalbiga ta'sir ko'rsatish orqali,ularning dunyoqarashlarini, ishonch va etiqodlarini o'zgartirib o'ztasir doiralariga doiralari ga olishdagi urinish larida kuzatish mumkin.

O'zbekiston Prizidenti I.A.Karimov takidlaganidek takidlaganidek,"Glaballa shuv jarayoni xayotimizga taboro tez va chuqur kirib kelayotganining asosiy omili va sababi hususida gapirganda shuni o'bektiv tan olish kerak-bugun gi kunda xar qaysi davlatning taraqqiyoti varavnaqi nafaqat yaqin va uzoq qo'sh nilar,balki jahon miq yosida boshqa mintaqa vaboshqa hududlar bilan shunday chambarchars bog'lanib bor yaptiki,biron bir mamlakatning bu jarayondan chet da turish ijobiliy natijalarga olib kelmasligini tushunish,anglash qiyin emas.Shu manoda,glaballashuv – avvalo hayot sur'atlarining beqiyos darajada tezlashuvi demakdir.¹

1.Karimov.I.A. Yuksak ma'naviyat- yengilmas kuch. T ."Ma'naviyat" 2008 yil. 111-bet.

Glaballashuv insonlar,halqlar ijtimoiy hayoti sohalariga, dunyoqarash, tafakkuri ga,davr va zamonga,umumbashariy va milliy-madaniy qadriyatlariga xam tasir ko'rsa tishi mumkin.Bunday ta'sirning xalqlar xayotidagi o'zgarishlarga mos mayor darajasi bilan,aksincha uning buzilish xolatini farqlash va hisobga olish zarur.Ayniqsa,axborot ko'lami tez suratlar bilan oshib,mustaqillik tufayli odamlar yangi-yangi axborot maydo niga kirib borayotgan davrda,muayyan millat va xalqqa xos bo'lган fikrlar,qarashlar,dunyoni anglash va unga munosabat ham o'ziga xos ko'rinishda na moyon bo'ladi.Xatto glaballashuv sharoitida uning talab va qonu niyatlarini xisobgaolmasdan,Vatan oldidagi fuqarolik burchi va masuliyatini sezmas dan,"oqim"ga tezdamoslashib ketayotgan,ishonch va etiqodlarini tezda o'zgartirishga moyil bo'lганlar ham topilmoqda.Bu glaballashuv jarayonining ta'sir kuchinini oshirib,masuliyat hissi ning bir qadar pasayishiga sabab bo'layotir.

Miliy g'oya jamiyatnijipslashtiruvchi,uni ijtimoiy taraqqiyot ko'ndalang qo'ya yotgan masalalarni hal qilishga,chetdan bo'layotgan g'oyaviy,ma'naviy tahdidlardan himoyalashga qaratilgan kuchdir.Jahondagi glaballashu jaryonlari ana shu g'oyaga bo'lган ehtiyojni keskin kuchaytiradi.Aslida olganda,glaballashuv jarayoni bo'lmasa, milliy g'oyaga ham ehtiyoj oshmas edi.Chunki glaballashuv bo'lmaganda harbir halq va millatning ma'naviyati o'ziga mavjud bo'lar vaimkoniyat darajasida ri voj topardi.Tashqi tasir va tahtidning yo'qligi esa milliy g'oyaga ehtiyojni ham dolzarblash tirmas edi.

Milliy g'oyaning mohiyati shundaki,u odamlar ongida,xotirasida go'yalicicha qol may,amaliyotga,hayotga aylangan taqdirdagina haqiqiy milliy va haqiqiy istiqlol g'o yasi bo'lishi mumkin.Shundagina u glaballashuv sharoitida milliy ma'naviyatni va ma'naviy o'zlikni tashqi nosog'lom g'oyaviy tahdidlardan himoya qiladigan kuch ga aylanadi.Shu nuqtayi nazardan maskur mavzuni o'rganish dolzarb hisoblanadi.

Shunshalarining mohiyati tahlil qilish va umumlashtirish asosiy maqsad xisoblanadi.

U shbu maqsaddan kelib chiquvchi vazifalar quyidagilar:

- Glaballashuv va mafkuraviy jarayon tushunchalari mohiyatini ochib berish;
- Glaballashuv sharoitida dunyoning mafkuraviy manzarasini ko'rsatish;
- Glaballashuv jarayonida mafkuraviy tahtidlar va ularni bartaraf etish yo'llarini chu

- Glaballashuv sharoitida milliy g'oyaga ehtiyojning ortish shart-sharoitlari va omillarini tahlil qilish va umumlashtirish;

Ishning materiallaridan umumtalim maktablarida,kasb-xunar kallej va akademik litseylarida,oliy o'quv yurtla rida o'quvchilar va talabalar O'zbekiston tarihi,milliy g'oya,ma'naviyat asoslari, dinshu noslik,siyosatshunoslik,O'zbekiston demokratik jamiyat qurish nazariyasi va amaliyoti va boshqa ijtimoiy gumanitar fanlarni o'rGANISH hamda ma'naviy ma'rifiy tadbirlarida muhim manba sifatida foydalanishlsri mumkin.

1.1.Glaballashuv va mafkuraviy jarayon tushunchalari va ularni mohiyati. Glaballashuv (lotoncha,globus-shar,yer sayyorasi)-XX asrning ikkinchi yarmi XXI asr boshida jahon taraqqiyotida shakllangan yangi umumsayyoraviy tartibotlar, davlat lar va kishilar o'rtasidagi o'zaro aloqalarning kengayishi va murakkablashishi, dunyo miqyosida axborot makani,kapital,tavor hamda ishchi kuchi bozoridagi integratsiyala shuv,atrof-muhitga texnagen tasirning kuchayishi ommaviy madniyat namunalarining keng tarqalishi,axborot-mafkuraviy va diniy ekstrimestik xurujlar xavfning ortib bori shini ifoda etuvchi tushunchadir."Glaballashuv" atamasi dastlab Ameriqalik olim T.Levitning 1983 yili "Garvard biznesrevyu" jurnalida chop etilgan maqolasida tilga olingan edi (u yirik transmilliy karparatsiyalar ishlab chiqaradigan turli-tuman mah sulot bozorlarining birlashuv jarayonini Glaballashuv deb atagan).1985 yilda esa taniqli Amerikalik olim R.Robertson "Globalization" iborasini ilmiy muomilaga kiri tib,bu tushunchani "odamlar ongida sayyoramizning torayishi hamda dunyoning yahlit tarzda anglanishi"ni aks ettirib, "dunyoning birlashuvi va kishilar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni kuchayishini" ifoda etadigan jarayon sifatida talqin etadi.Mazkur atamaning mazmun-mohiyati xususida bahsmunozara hamon davom etayotgan hamda bu borada yagona umumiylar qarash shakllan magan,yahlit kansepsiya yaratil magan bo'lsada,gumanitar limning turli sohalarida, chunonchi, ijtimoiy fanlarda ushbu jarayonning o'ziga xos xususiyatlari,namayon bo'lish shakl lari har tamonlama o'rganilmoqda. Jumladan, iq tisodiyot fanida diqqat etibor asosan moliyavi Globallashuv,global transmilliy karparatsiyalarning (TMK) shakllanishi, iqtisodiyotning min taqiyashuvi,jaxon miqyosida savdoning jadallahushi kabi masalalarga qaratilgan.

Tarixiy asarlarda esa Glaballashuv jarayoni insonning ko'pasrlik taraqqiyot bosqich laridan biri sifatida talqin etiladi.Siyosatda transmilliyashuv jarayonining tezlashuvi, dunyo mamlakatlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning kuchayishi,BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar ishtiroqida yangi umumsayyoraviy tartibning shakllanishi ni tadqiq etilmoqda.² Sotsiologiya sohasi mutahasislari madaniyatning universalla shuvi tasirida turli mamlakat va mintaqalari halqlari turmush tarzining yaqinlashuvi

---

1.Nazarov.Q. Manaviyat:asosit tushunchalar izohli lug'ati.T.“G'afur G'ulom”2009 y.119 bet.

hamda birhillashuvi tastiqlaydigan dalillarni izlamoqda.Ba'zi faylasuflar XXI asrda dunyoda yagona axloq umumiy ma'naviyat,glabal madaniyat qaror topishini bashorat qilmoq dalar.Boshqalari esa, Kantning yahlit abadi dunyo hamda umumdunyoviy hukumat g'oyasiga tayanib,turli millat va halqlar qadriyatlarining uyg'nlashuvini asoslashga intilmoqdalar.Keyingi yillarda ilmiy adabiyotlarda turli fan yutuqlarini uyg'unlashtirish asosida hamda insoniyatni bilashuvi,ijtimoiy voqealikning univer sallashuvi vakishilar dunyoqarashining kengayishi tendensiyalari ga tayanib,Global lashuv jarayonining umumiy nazariyasini yaratish borasida intilish lar(masalan: A.Vallerstaynning tizimli yondashuvi va xakozalar) ko'zga tashlanmoq da.Shu bilan birgalikda Glaballashuv jarayonining turli davlatlar va xalqlarning iqtisodiy,ijtimoiy, siyosiy,madaniy va ma'naviy taraqqiyotga salbiy tasirini ilmiy tadqiq etishga etibor kuchayib bormoqda.Prizidentimizning "Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch" asarida Glaballashuv mazmun mohiyati quyidagicha tavsiflanadi: "Glaballashuv fenomeni ha qiqida gapirganda,bu atama bugungi kunda ilmiy-falsafiy,hayotiy tushuncha sifatida keng manoni anglatishini takidlash lozim.Umumiyligi nuqtayi nazardan qaraganda,bu jarayon mutlaqo yangicha ma'no-mazmundagi xo'ja lik, ijtimoiy siyosiy,tabiiy-biologik muhitning shakllanishini va shu bilan birga, mavjud milliy mintaqaviy muammo larning jaxon miqyosidagi muamolarga aylanib borishini ifoda etmoqda. ...Har bir ji timoiy hodisaning ijoboy va sakbiy tamoni bo'lgani singari,glaballashuv jarayoni ham bundan mustasno emas.Hozirgi paytda uning g'oyat o'tkir va keng qamrovli tasirini deyarli barcha sohalarda ko'rish,xis etish mumkin. Ayniqsa,davlatlar va halqlar o'rtasidagi integratsiya va hamkorlik aloqalarining kuchayishi,xorijiy investitsiya lar,capital va tavarlar,ishchi kuchining erkin harakati uchun qulayliklar vujudga kelishi,ko'plab yangi ish o'rinalarining yaratilishi, zamonaviy kommunikatsiya va axborot texnologiyalarining,ilm-fan yutuqlarining tezlik bilan tarqalishi,turli qadriyat larning umuminsoniy negizda uyg'unlashuvi, sivilizatsiyalar aro muloqotning yangicha sifat kasb etishi,ekologik ofatlar paytida o'zaro yordam ko'rsatish imkoniyatlari ning ortishi-tabiiyki,bularning barcha siga glaballashuv tufayli erishilmoqda".³ Mazkur xulosalarga tayangan holda Global lashuv jarayonining quyidagi umumiy

---

1. Karimov.I.A. Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch.T."Ma'naviyat"2008 y.111-112 betlar.

jihatlariga etibor qara tish mumkin: a)Glaballa shuv insoniyat tamadduni rivojining ichki extiyojlarini ifoda etadigan obyektiv, tabiiy-tarixiy jarayon; b)Glaballashuv ijtimoiy jarayon kengayishi va murakkablashuvi oqibatida sayyoramiz miqyosida iqtisodiyot, texnika va texnologiya, axborot-kommunikatsiya, siyosat, huquq, boshqa ruv va boshqa sohalardagi integratsiyalashuv jarayonining kuchayishi oqibatida vujudga kelgan, o'ziga xos tuzilmaga tayangan holda faoliyat yuritadigan murakkab tizim; v) Glaballashuv jarayoning toboro keng ko'lamda namoyon bo'lishi jamiyat hayoti, kishilar turmush tarzi va mentalitetiga (yangi extiyojning kommunikatsiyasi shart-sharoitlari va shakllari, qadriyatlarning paydo bo'lishi, ommaviy mada niyat qadriyatlarini singdirish orqali) jiddiy ta'sir ko'rsatadi; d) Glaballashuvning zamona viy tamaddun rivojining yuqori bosqichi sifatida madaniyat bilan o'ziga xos munosa batlar tizimi shakllanib bormoqda (bir tamondan, madaniy faoliyatning yangi shakl va usullari, uning botiniy mohiyatida tub o'zgarishlar ro'y bersa, ikkinchi tamonda, madaniyatning glaballashuv jarayoniga ta'siri kuchayadi). Hozirgi davrda O'zbekis tonda, bir tamondan, glaballashuv jarayonining avzalliklaridan (jumladan, iqtisodiyot ning barcha sohalarini zamonaviy texnika va texnologiyalar asosida jihozlash, investitsiyalarni keng jalb etish, jaxon bozoriga integratsiyalashuv va xakozo) oqilona foydalanish, ikkinchi tamondan, uning salbiy ta'sirini (dunyoning yetakchi davlatlari va transmilliy korporatsiyalarning tabiiy zahiralarga egalik qilishiga intilishi, demaq ratiyani siljitish strategiyasining amalga oshirilishi, ommaviy madaniyat namunalari ning keng tarqalishi, terrorizm va ekstremizmning global tus olishi va xakozo) barta raf etish borasida pishiq-puxta o'ylangan izchil siyosat olib borilmoqda.

I.Karimov takidlaganidek, "Hozirgi sharoitda u mafkuraviy ta'sir o'tkazish ning nihoyatda o'tkir quroliga aylanib, har-xil siyosiy kuchlar va markazlarning manfaatlariga xizmat qilayotganini sog'lom fikrlaydigan har qanda odam, albatda, kuzatishi muqarrar".⁴ Shu bois glaballashuv jarayonining ijobiy jihatlarini etborga olgan holda uning g'oyaviy mafkuraviy ta'siridan ogoh bo'lish, ayniqsa, yoshlarimizni bunday xurujlardan asrab avaylash g'oyasi muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi dunyoda Glaballashuv jarayoni ta'siridan holi bo'lgan biron-bir sohani

---

2. Karimov.I.A. Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch.T."Ma'naviyat" 2008 y.113 bet.

toppish qiyin.Bu bir tamonda,turli mamlakatlar halqlar hayoti rivojining bir-biri bilan bog'liq jihatlari taqoza etadigan obektiv jarayon.Ikkinchidan uning ayrim noholis "Maqsadli mo'ljallari" ham yo'q emas.Buni ayrim kuchlar siyosiy guruhlarning o'z yasshirin maqsadlari yo'lida glaballahuvdan vosita sifatida foydalanish,ayniqsa in sonlar ongi va qalbiga ta'sir ko'rsatish orqali,ularning dunyoqarashlarini,ishonch va etiqodlarini o'zgartirib,o'ztasir doiralariga olishdagi urinishlarida kuzatish mumkin.

O'zbekiston Prizidenti I.A.Karimov takidlaganidek,"Insoniyat sivilizatsiyasi ning rivojlanish tarixi,ayniqsa har jihatdan bir-biriga bog'liq bo'lib qolgan hozirgi dunyo sharoitida bizni o'rabi turgan,hech kim o'z holicha yashay olmaydigan,hamma narsa ham bizga bog'liq bo'lavermaydigan,yuksak maqsadlarga intilish yo'lidagi intilishla rimizga jiddiy havf hatar solib turgan bu dunyoning o'zi nimalardan iborat ekanligini chuqr tushunib olish juda muhim".⁵

Glaballahuv jarayoni ijtimoiy xayot sohalariga ta'sir ko'rsatmay qolmaydi.Bu ta'sir qaysi sohalarga,qay darajada bo'lishini bilish muhim.bu avvalo insonlarning o'zgarishlar sharoitida milliy-ma'naviy qadriyatlarga bo'lgan munosabatiga,ishonch va etiqodiga bog'liq; 2.Ayrim insonlar bu o'zgarishlarni shunchaki qabul qilishi mum kin.Boshqacha aytganda global tasirlarga hech qanday javob bermasdan "shunchaki uning ta'siriga tushadi" va "qabul qiladi"; 3.Ayrim insonlar esa o'zidagi ma'naviy,mafkuraviy "immunitet" nib u o'zgarishlarning salbiy jihatlariga qarshi qo'yadi.Shu bois glaballahuv jarayoni unga sezilarli ta'sir ko'rsata olmaydi; 4.Shunday odamlar,xalqlar,millatlar borki,ular xech qachon glaballahuv ta'siriga tushmaydilar.Sababi ular o'zligini shu darajada anglab yetganki,tashqi ta'sirlarning har qanday darajasiga o'zlarining ma'naviy salohiyatlari bilan javob bera oladilar.O'zligini saqlab qolish,milliy ma'naviy qadriyatlarga tayangan holda o'ziga xos va mos rivojlanish yo'liga ega bo'lish,ularning hayotiy falsafasiga aylanib,ishonch va etiqodi darajasiga ko'taril gan.Bu glaballahuv sharoitidagi umumiyl qonuniyatdir.

Glaballahuv jarayoni o'tmishda ham turli xalqlar xayotiga muayyan o'zgarish lar olib kirgan.Hayot tarzida urf odatlari va ananalarida,ong-tafakkuri va dunyoqarash

---

2. 1.Karimov.I.A. Shariyatimiz mafkurasi xalqni xalq,millatni millat qurishga hizmat etsin.T. "O'zbekiston" 1998 y.15 bet.

lari da muayyan o'zgarishlar yasagan.Milliy-ma'naviy qadriyatlarimiz bugun ham odamlar qarshlari bilan bog'liq holda yangilanib boryapti.Bugungi glaballahuv jara yonini dunyoqarash bilan birga ishonch va etiqod munosabatini ko'proq dolzarb qilib qo'yemoqda.Turli xalqlar,millatlar hayotida o'ziga xos hayotiy delimma paydo bo'lmoqda.⁶

Bugungi islohatlardan maqsad taraqqiyotdan orqada qolmaslik,dunyo mamlakat lari singari erkin va faravon xayot qurish , mustaqillikni asrrab-avaylashdan iborat. Shunda,hamma vaqt ham yetarli etibor berilmaydiga,zarur darajada bahonalavermay digan ishonch va etiqod omili yaqqol namayon bo'ladi.Albatda,bu omil ham bugungi taraqqiyot,turli xalqlar erishayotgan yutuqlar,undagi yangiliklar ta'siridan xoli emas. Chunki jamiyat mudom yangilikga intiladi.Zamonaviylik nafaqat tashqi ko'rinishda, xatti-harakatlar,xulq-atvor,dunyoqarash ayni paytda urchodatlar,qadriyatlarga bo'lgan munosabatga hamta'sir ko'rsatadi.Lekin glaballahuv sharoitida asl milliy xususiyat larni saqlab qolish millat istiqboli uchun eng zarur omillardandir.

To'g'ri,bugun shaklan yondashganda "sof milliylikni" ajratib olish qiyin.Tur mush tarzida ham,yashash sharoitida ham zamonaviylik bilan milliylik uyg'unlashib bormoqda.Biroq,zamonaviylik milliylikdan voz kechish hisobiga bo'lmasligi kerak. Kiyinish yurish-turish,tashqi qiyofa ko'rinishlariga qarab ham bugun Sharqona va G'arbona madaniyatni birdan ajratib olib bo'lmaydi.Lekin nima ajratib turadi?Millati ga,milliy-ma'naviy qadriyatlariga bo'lgan ishonch va e'tiqod,tilga va o'z madaniyati ga bo'lgan sadoqat va e'tiqodi.Tarixni sevish,uni chuqur bilish Vatan,xalq va millat ning o'tmishini hurmat qilishga,ishonch va etiqod mustaxkamlanishiga xizmat qiladi.Glaballahuv jarayoni insonning vatanparvarlik,insoparvarlik tuyg'ulariga sal biy ta'sir ko'rsatishdan saqlqnish zarur.Shunda qayerda yaxshi yashasa,shu joyni o'zi ga vatan deb biladigan toifalar ko'payishining oldi olinadi.Binobarin,bunday Vatani ga,uning istiqboliga,befarq qaraydi.Uning uchun jon kuydirmaydi.O'zining salohiya tini Vatanini,millatining kelajaki,ertangi kuni uchun sarflamaydi.Bundaylar Vatanida yashasa ham"Vatandan tashqrarida" bo'ladi.Vatanga,milliy-madaniy qadriyatlarga bo'lgan ishonch va etiqod mustaxkam bo'lishi uchun esa quyidagilar zarur: 1)Ona-Va

---

1. Ergashev.I. Glaballahuv:dunyoqarash,ishonch va etiqod munosabati.Fidokor.2004 y.11 noyabr.

tan tarixini bilish; 2)ona-tilini qadrlash; 3)milliy urf-odat an'ananalarni hurmat qilish; 4)milliy-madaniy merosni bilish va ezozlash; 5)diniy qadriyatlarni yaxshi bilish va farqlay olish; 6)Vatan va millat o'tmishini bir-biri bilan bog'liq holda idroq etish va o'zini uning bir bo'lagi sifatida ko'rish; 7)Vatan va millat kelajagi to'g'risida qayg'urish tuyg'usining mustahkam bo'lishi.

Bu zinhor dunyo xalqlari erishayotgan yutuqlardan chetda qolishni anglat maydi. Aksincha, undan foydalanishni,milliy rivojlanishga tadbiq etib borishni taqazo etadi. Demak,ular o'zaro uyg'un munosabatda bo'lmog'i lozim.Lekin,shunday kishi lar toifa si mavjudki,ular o'zlarini "eng zamonaviy" kishilar qilib ko'rsatmoqchi bo'la dilar.Milliy-madaniy meros va qadriyatlarni mensimay,o'zlarini "umumbasha riy" va "ilg'or dunyoviy madaniyat"egasi sifatida ko'rsatishga urinadilar.Milliy ma'naviy ne gizdan ajralmagan holda yashashni "zamondan orqada qolish", "arxaizm", "qoloqlik" deb hisoblaydilar.Bunday qarash bir tamonlama bo'lishdan tashqari,eng hafvlisi, xalqlar va millatlarning madaniy taraqqiyotidagi o'ziga xoslikga har tamonlama ziddir.⁷

Yaqinda Respublika Prizidenti huzuridaki Davlat va jamiyat qurilishi akade miyasida xalqaro anjuman bo'lib o'tdi.Nemis olimasi milliy xodisaga munosabat bildirar ekan, bugungi glaballahuv jarayonida o'zlikni saqlab qolish bilan bog'liq omillar aha miyatini alohida ta'kidladi.Anjumanning bazi ishtiroqchilari, xususan, qo'shni davlat lardan kelgan ayrim tarixchi olimlar "millatning saqlanib qolishi o'zligini asrab avaylashi,o'ziga xoa va mos bo'lishi zarurligi haqidagi ilmiy muloha zalarni eshitib,bu dahshatli xulosaku bunga qo'shilib" bo'lmaydi" deb e'tiroz bildi rishga urindilar.Axir sayyoramizda o'zining madaniy va ma'naviy qadriyatlariga ega bo'lgan 1600 dan ortiq etnik guruh bir birini takrorlamasligi kunday ravshanku! Shunday ekan,milliy o'ziga xoslikning, qadriyat larning saqlanib qolishini umum taraqqi yet va milliy-mada niy rivojlanish mantig'iga zid deb hisoblash aslo to'g'ri emas."Milliy o'ziga xoslikka" tayanish umumbashariy rivojlanish tamoyillariga aslo zid emas. Aksincha, glaballahuv jarayonida milliy o'ziga xoslikni yo'qotib yubor maslik uchun ham eti qod va ishonchning mustahkam bo'lishi hayotiy o'zgarishlar taqazosi

---

1. Ergashev.I. Glaballahuv:dunyoqarash,ishonch va etiqod munosabati.Fidokor.2004 y.11 noyabr.

hisoblanadi.

Madaniyat va mafkura azal azaldan insonni ezgulikga chorlovchi,jamiyat hayo tini muayyan tartibga soluvchi omil vazifasini o'tab kelgan bo'lsa,ikkinchi tamondan ziddiyatli vaziyatlarda inson qalbi va ongini egallashning quroli bo'lib xizmat qilgan. Bu ikki sohadan bugungi kunda g'arazli maqsadlarda foydalanishlarga urinishlar avj olayotgani ayon va bu haqda ko'p yozilmoqda.Darhaqiqat hozirgi globallashuv sharoi tida jaxonga yetakchilik qilish siyosatini amalga oshirish,bosim o'tkazish,odamlar tafakkurini o'z izmiga solishda “ommaviy madaniyat” jiddiy qurolga aylanib borayot gani toboro aniq sezilmoqda.

Biroq, har qanday hodisa singari globallashuv ham o'ziga xos jihatlarga ega. Masalan, bugungi kunda urf bo'layotgan g'oyalalar va madaniyatlar sohasidagi global lashuvga diqqatingizni qaratmoqchimiz. Ayrim tadqiqotchilar dunyoviy demokratiya, siyosiy plyuralizm, ochiq jamiyat g'oyalari hozirgi davr globallashuvining negizidir deyishmoqda. Ammo, mamlakatimiz bizning tarixiy, madaniy xususiyatlarimizga xosu mos tarzda o'z taraqqiyot yo'lini belgilagan. Shu yo'lida dunyoviy demokratik davlat qurishni maqsad qilib olganmiz. Globallashuv bayrog'i ostida ayrimlar o'yla yotgani, xohlayotgani kabi ko'r-ko'rona g'arbiy lashtirish—“vesternizasiya” siyosatini qabul qilolmaymiz.

Globallashuv — bu ijtimoiy-siyosiy jarayon. Udunyoda intensiv o'sayotgan odamlar oqimi, sarmoyalar, tovarlar, xizmat va axborotlar aylanishiga sabab bo'ladi.

Tarixiy rivojlanishning boshlang'ich bosqichlarida globallashuv — iqtisodiy integrasiyaning ijobiy omili va milliy iqtisodiyotning natijali o'zgarishiga ko'makchi sifatida qabul qilingan. Lekin dunyodagi axborot almashuvi imkoniyatlari o'sishining global yo'nalishlari siyosat, madaniyat, ilm-fan til, qo'yinki barcha sohalariga kirib kela boshlagan.

Endi globallashuv tushunchasiga aniqlik kirisak: globallashuv nimaq To'g'ri, yaxlitlik dunyo davlatlarining taraqqiyot rishtasi bilan mustahkam bog'lanishi. Ilmiy tilda izohlasak, yer kurrasini turg'un transport yo'nalishlari bilan birlashtirish, migrasiya -oqimlarining kuchayishi, axborot texnologiyalarining taraqqiy etishi va hokazo jarayonlar shakllanayotgan globallashuvning bosqichlaridir. To'g'ri, buning nima-

si yomon, buning bizga qanday salbiy ta'siri bor, deyishimiz mumkin.

Ma'naviyatdan, o'zga xalqlar madaniyatidan bahramand bo'lishni har qaysi miz xohlaymiz. O'zga yurt, millat, el-elatlар madaniyati bilan dunyoqarashimizni boyitsak jahon taraqqiyotiga yuz burishimiz tabiiy. Umumbashariy madaniyat insonning ongu shuurini nurafshon etadi. Millatning qarashlariga ijobiy ta'sir qiladi. Biroq vay ronkor g'oyalarning bir dasta gul ichida o'tkir xanjar kabi yashirinib turishi globalla shuvning salbiy jihatlari ham borligini esga soladi. Chetdan o'tkazilayotgan mafkura viy tasir ya tazyiqlar globallashuv shabadan bo'ronga va dovulga aylantirib yubora yotganidan ko'z yummashligimiz kerak. Shu o'rinda Rossiyalik olim A.Zinovevning "Globallashuv yangi jahon urushi. U yangi tipdagi jahon urushi..." degan ta'kidi kishi ni ancha sergak torttiradi. Yana bir olim A.Parshev esa: "Aslida globallashuvning aso siy mazmuni boshqa mamlakatlarda ishlab chiqarilgan mahsulotning qo'shimcha qiymatini, dunyodagi asosiy zaxiralarni o'zlashtirishdan iboratdir...", deydi.

2006 yil "Hurriyat" gazetasining 21 noyabr sonida Muhiddin Mirzaahmad ning Gzt.uz saytida qayt etilgan maqolasida hozirgi yoshlar tarbiyasi hususida so'z ketgan. Maqoladadamumta'lim jarayonida yoshlar tarbiyasiga qaratilishi zarur bo'lган e'tiborning sustlashuvi, diqqat markazidan yiroqlashuvi achinarli holatlarni keltirib chiqarishi yoritilgan. Vatan eavnaqi, komil inson tarbiyasi yo'lidagi umumiyy manfaat-dorlik, hamjihatlik, 'yakdillik, hamkorlik nuqtai nazaridan e'tibor bersak, ma'naviy-ma'rifiy ishlar samara-dorligini oshirishda ota-onalarning farzand tarbiyasi, maktab-dagi davomatidan voqifligi, kelajak uchun qayg'urish tuyg'usining jo'sh urish darajasasi ham muhim omil ejanligi yaqqol namoyon bo'ladi. Sohadagi mavjud kamchilik larni tashqaridan, boshqalardan izlab, o'zini "yetuklar" qatorida his qiluv chi tarbiya, axloq haqida gapira turib: "...bizning davrda boshqacha edi, bizlar yaxshi edik, bizlar ga umuman gap yo'q edi..." qabilidagi "porloq" xotiralarni aljirashdan nariga o'tmay-digan murabbiy yoki ota-onalarni bugungi kun talabi darajasidagi tarbiyachilar deyishga til bormaydi.

G'arb ijtimoiy andazalarini tabiatimizga moslay olmaymiz, ruhiyatimizga sing-dirolmaymiz. Bunday andaza-yu asoslarni mintaqamizda, yurtimizda joriy etishga urinayotganlar o'zlik tuyg'ularini paymol qilishni o'ylashadi. Bu yo'lda "g'arb

madaniyati”ning turli xil tazyiqlarini ham kuzatishimiz mumkin. Turli xil porno-filmalar, yovuzlik, o’ldirish-otish, xunrezlik urchigan videotasmalar, ahloqsizlik urchigan kinolar, yalang’ochlik va hayosizlik asosida chop etilgan nashrlarni tarqatishga urinishlar, g’arb estradasining o’zga davlatlarga ham bostirib kirishini istagan “Globalashuv tarafдорлari” ning asl muddoasi — madaniy yemirilishlar asri vujudga kelishi ni jon dili bilan istashayotganini nafaqat ziyolilar, yurtimizdagi har bir fuqaro anglab yetishi kerak. Globallashuvning yana bir xavfli jihat: bugun dunyo yagona axborot maydoniga aylanmoqda. Shu bilan birga xavfsizlik va barqarorlikka tahdid soluvchi yangi, misli ko’rilmagan xavf-xatar, tahdid paydo bo’layapti. Uyushgan jinoyatchilik, jahon terrorizmi qo’lida axborot xavfli qurolga aylanmoqda. Hozirgi kunda, ma’lumotlarga qaraganda, axborot tahdidini uyushtirish ustida 120 ga yaqin davlat “hamji hatlik” bilan ish olib borayapti. Demak, yagona axborot makonini yaratish, undan axborot tahdidi yo’lida foydalanish shu darajaga yetdiki, axborot makonidagi xuruj yadro poligonlaridan ko’ra xavfiroq bo’lib qoldi. Bugungi kunda 20 ga yaqin davlat da yadro quroli ishlab chiqarish borasida sa’y-harakatlar davom etayotgan pallada, axborot tahdidi bilan 120 ga yaqin davlatning jiddiy shug’ullanishi, dunyonи yadro urushidan ko’ra, axborot xuruji talvasaga solayotganidan dalolat beradi. Globallashuv hodisasini mukammal o’rganmay turib, uning har bir mamlakat yoki millatga keltira digan foyda va ziyonini chuqur anglamasdan uning yo’nalishini tegishli tarzda o’zgar tirib bo’lmaydi. Globallashuvdan foydalanish strategiyasi, taktikasi, texnologiyasini ishlab chiqmaslik har qaysi mamlakat iqtisodi va madaniyati, ma’naviyatini boshi berk ko’chaga olnb borishi mumkin.

Globallashuv jarayonining hayotimizga kirib kelishi omillari - Globalashuv jarayonining kelib chiqishi va unda OAV ning roli to’g’risida gapirishdan oldin “globallashuv” terminiga izoh bersak. “Globalizasiya” — “gloub” (inglizchadan “globe”, ya’ni yer shari), “global” (“global”, ya’ni butun dunyoga tegishli) va “globallashuv” (“globalize”, ya’ni butun dunyoga tarqalishi) so’zlaridan kelib chiqqan.

Globallashuv atama sifatida o’tgan asrning 80-yillarida iqtisodiy sohaga oid maqolalarda qo’llanila boshlangan hamda butun er shariga tegishlilik ma’nosini anglatgan. Vaqtlar o’tishi bilan bu so’z qamrov doirasini kengaytirish jamiyat hayo-

tining barcha sohalarini egalladi.

Globallashuv jarayoni 1990 yillar o'rtalarida asrning buyuk kashfiyoti internet paydo bo'lgach, yanada murakkab tabiatga ega bo'ldi. Shunihg uchun globallashuv jarayoni axborot inqlobi, ayniqsa, internetning rivojlanishi hamda moliyaviy bozorlarning integrasiyalashuvi bilan uzviy bog'liq.

Uning ijobiy va salbiy tomonlari - Ijobiy tomonlari:

- Xalqlar o'rtasida aloqalarning chuqurlashuvi;
- Informasiya va texnologiyalar almashish asosida taraqqiyot;
- Internet imkoniyatlari;
- insonparvarlik g'oyalari madaniyatning dunyo bo'y lab tez tarqalishi;
- umumbashariy muammolarning o'zaro hamkorlikda hal qilinishi;
- bunyodkor g'oyalarning butun dunyo bo'y lab tarqalishi.

Globallashuvning bir qator salbiy tomonlari bor. Masalan globallashuvning avj olishi millat "chegaralarini" yo'q qilib yuborishi, ommaviy ma'naviyatni shakllan tirishga olib kelishi mumkin. Buning natijasida har bir millatga xos bo'lgan urfodat, an'ana, qadriyatlar o'z ahamiyatini "yo'qota" borish xavfi yuzaga kelishi muqarrar. Bu esa oqibatda millatning ma'naviy qashshoqlashuvi sodir bo'l shiga, ularning o'zligini anglamaydigan manqurtlariga olib keluvchi tahdidlarni yuzaga keltiradi.

Salbiy oqibatlari:

- Ijtimoiy tengsizlikning kuchayishi;
- Ijtimoiy qarama -qarshiliklar xavfi;
- Intellektuallarning rivojlangan mamlakatlarga chiqib ketishi;
- Rivojlangan davlatlarning kam rivojlangan davlatlarga bosimi, ta'siri, ta'ziyqi ning kuchayishi;
- Xalqaro jinoiy biznes - narkotiklar, qurol savdosining kuchayishi;
- Vayronkor g'oya va mafkuralarning jahon xalqlari ongida tarqalishi;

Zamonaviy kommunikasiyalar, ilm-fan yutuk/garining tezligi bilan tarsalishi - Monopoliya- katta kuchga ega bo'lgan axborot kuchi. Monopollashuv - o'z kuchi doirasida boshqa ommaviy axborot vositalarini o'ziga bo'ysindirib olishi va qaram qilishidir. Umuman olganda OAV larning monopollashuvi quyidagi yo'naliishlar

bo'yicha ketmoqda. - qo'shib olish yoki shartnoma asosida birlashish; - turli OAV larni yaxlid komplekslarda birlashtirish; - OAV lar ishlab chiqarish va moliya korporasiyalari tomonidan sotib olinishi; -Kuchli media kompaniyalari tomonidan ishlab chiqarish tashkilotlarini sotib sotib olinishi; -Axborot sohasida ma'lum bir yo'-nalishlar bo'yicha monopoliya o'rnatish va ushbu axborotni keyinchalik sotish.

2001 yil 11 sentyabr voqealaridan keyin dunyo siyosati mazmun-mohiyat jihatidan mutlaqo yangi va murakkab bosqichga o'tdi,xalqaro siyosatdagi manfaatlар kuch va qutblarining markazlarida ham jiddiy tuzilmaviy o'zgarishlar yuz berdi. Qo'poruvchilik harakatlari natijasida xalqaro jurnalistikada mavjud huquqiy me'yorlar va kasbiy etikaning OAV hamda jurnalistlar tomonidan suiiste'mol qilinishi, kasbiy vakolatlar, majburiyatlarning qo'pol tarzda buzilishi, eng muhimi, mustaqil va xolis fnkr bildirishga nisbatan mas'uliyatning kamayishi hollari butun dunyo miqyosida kuchaydi. Hozirgya kunda xalqaro munosabatlar, kapital va moliyaviy instittlarning kengayishi natijasida ommaviy axborot vositalari ham jahon tarixida misli ko'rilmagan tarzda globallashib bormoqda. Muayyan bir millat va davlatga yoki ma'lum bir siyosiy kuchlargagina daxldor bo'lgan munosabatlar va aloqalar hamda hududiy chegaralardan chiqib, gibrild xarakterga ega bo'lgan o'ta murakkab siyosiy-ijtimoiy va madaniy voqelikka aylanmoqda. Mazkur jarayonlar Uzbekiston siyosiy-iqtisodiy, madaniy-ma'rifiy va ma'naviy hayotiga, xususan, mamlakat OAViga jiddiy va kuchli ta'sir ko'rsata boshladi. Negaki, globallashuv jarayoni shiddat bilan kechayotgan hozirgi davrda O'zbekiston mustaqil, ochiq va demokratik tamoyillar asosida rivojlanayotgan davlat sifatida ushbu voqelik ta'siri dan chetda qola olmaydi. Shuningdek, XXI asrning boshiga kelib dunyoda shunday bir siyosiy-iqtisodiy vaziyat yuzaga keldiki, u O'zbekistonni bevosita xalqaro hamja miyat va xalqaro almashish jarayonlariga shiddat bilan integrasiyalashkshini talab qil moqda. Ayni paytda O'zbekiston OAV lari ta'sir doira sining cheklanganligi, chuqr iqtisodiy asos va axborot bozorining to'la qaror topma ganligi, jahon axborot tarmoq lariga kirib borishiniig sustligi mamlakat OAV larining global axborot almashish jara yonlarida faol ishtirok etishiga to'sqinlik qilmoqda. Globallashuv jarayoni g'arb davlatlarining umumiyl manfaatlari himoyasida

ham assosiy o’rin egalladi. Ajablanarli tomoni shundaki, 6,3 milliard kishi dan iborat jahon aholisining faqatgina 1 milliardga yaqini istiqomat qiluvchi G’arb davlatlari dunyodagi mavjud iqtisodiy resurslarning 80 foizini nazorat qilmoqda. Sayyoramiz aholisining bor-yo’g’i 1 foizi dunyo boyliklarining 60 foiziga ega. Bu esa milliy dav latlarning G’arbga siyosiy iqtisodiy va harbiy jihatdan qaramligiga olib keladi. Shu ningdek, mazkur vaziyat davlatlarning OAV ga ham o’z ta’sirini o’tkaz may qolmaydi. OAV ning milliyligiga rahna soluvchi hozirda odatiy holga aylanib borayotgan, ko’proq G’arbga xos bo’lgan pornografik, vahshiylik, narkomaniya, fohishabozlik kabi illatlarni o’zida aks ettirgan dasturlarning berilishi kuchaymokda. Bu esa, o’z navbatida, milliy OAV ning milliy qadriyat va madaniyat tushunchasidan yiroqlashib, dunyoning yirik mediakorporasiyalari mahsulotlariga murojaat qilib, axborot sohasi da ishlab chiqaruvchi emas, balki iste’ molchiga aylanib qolishiga olib keladi. Milliy OAV va jurnalistika xorijiy (asosan G’arb) axborot mahsulotlariga bog’lanib qolmoqda. Xususan, O’zbekiston OAVlari ham dunyo yangiliklariga oid axborotlarni uzatishda butunlay chechg elning yirik korporasiyalariga suyanadi, milliy qadriyatlarni o’zi da aks ettirgan ko’rsatuvar berilishi o’rniga xorij seriallari, kinolari, sport ko’rsatuvari va musiqiy dasturlarini haddan tashqari ko’p vaqt efirga uzatish jamiyatimiz uchun bir qator salbiy oqibatlarni keltirib chiqaradi:

2.2. Globallashuv jarayonlarida milliy g’oyaga ehtiyojning ortishi.

Milliy ma’naviyatimizni milliy o’zligimizni thtidlardan himoya qilish uchun milliy istiqlolg’oyasidan samaraliroq va kuchliroq vosita yo’q. Shu masalada milliy istiqlol g’oyasining juda muhim funksiyasi, yani milliy va ma’naviy o’zlikni himoyalash kabi muhim funksiyasi namayon bo’ladi. Milliy istiqliqlo g’oyasi ana shu funksiyani ba jarishi uchun esa yoshlar va aholi ongida faqat bilim, tasavvur sifatida emas, ishonch va etiqod sifatida shakllanishi lozim.

Milliyistiqlol g’oyasini shakllantirilishi va uning o’quvchilar, talabalar, keng aholi tamonidan o’rganishga kirilishi mamlakatimiz ma’naviy tarqqiyotida alohida bosqichni tashkil qiladi. Aslida, milliy istiqlol g’oyasining negizlari chuqur. U halqimizning milliy ma’naviy merosidan, ezgu g’oyalaridan oziqlanadi. Lekin, bu g’oyani yoshlar va aholi ongiga singdirish uchun muayyan poydevor kerak edi. Yani, avvollo milliy

qadriyatlarni,milliy ma'naviyatni tiklash,milliy g'ururni uyg'otish,bir so'z bilan ayt ganda,milliy istiqlol g'oyasi tomir otishi va gurkirab rivojlanish uchun zamin tayyor lash lozim edi.Mustaqillik qo'lga kiritilgandan buyon o'tgan davr ichida ma'naviyat sohasida ulkan nazariy,ma'rifiy va amaliy ishlar bajarildi.Ma'naviyat va ma'rifat kengashlari tuzildi,yuzlab maqola va risolalar nashr etildi,tadqiqotlar o'tkazildi,ta'lim to'g'risidagi milliy dastur qabul qilindi.Bir so'z bilan aytganda,milliu istiqlol g'oya sini keng targ'ib qilish uchun zamin yaratildi.

Milliy istiqlol g'oyasini targ'ib qilishda,bizningcha,ba'zan bir tamonlamalikga yo'l qo'yilmoqda.Bu g'oyani targ'ib qilishda ishtiroq etayotgan murabbiy va o'qituv chilar,tadqiqotchilarining chiqishlarida,maqola va risolalarida ma'rifatchilik bilan cheklanish ko'zga tashlanmoqda.Holbuki,ma'naviyatni rivojlantiriahda asosiy yonda shuv ma'rifiy yondashuv bo'lsa ham,milliy istiqlol g'oyasini targ'ib qilishda bu yon⁸ dashuv bilan cheklanib bo'lmaydi.Bu hol milliy istiqlol g'oyasining hususiyatlari bilan bog'liq.¹

Milliy g'ya jamiyatni jipslashtiruvchi,uni ijtimoiy tarqqiyot ko'ndalang qo'yayot gan masalalarni hal qilishga,chetdan bo'layotgan g'oyaviy, ma'naviy tahtidlardan himoyalashga qaratilgan kuchdir.Jahondagi globallashuv jarayonlari ana shu g'oyaga bo'lган extiyojni keskin kuchaytiradi.Aslida olganda,globallashuv jarayoni bo'lmasa, milliy g'oyaga ham ehtiyoj oshmas edi.Cunki,globallashuv bo'limganda har bir xalq va millatning ma'naviyati o'zicha mavjud bo'lar imkoniyat darajasida rivoj topardi.Tashqi ta'sir va thtidning yo'qligi esa milliy g'oyaga extiyojni ham dolzarblashtirmas edi.

Milliy istiqlol g'oyasining mohiyati shundaki,u odamlar ongida,xotirasida g'oyali gicha qolmay,amaliyotga,hayotga aylangah taqtirdagina haqiqiy milliy va haqiqiy istiqlol g'oyasi bo'lishi mumkin.Shundagina globallashuv sharoitida milliy ma'naviyat ni va ma'naviy o'zlikni tashqi nosog'lom tajtidlardan himoya qiladigan kuchga aylanadi.Milliy istiqlol g'oyasining hayotimiz jarayoniga singib ketishini ta'minlash uchun g'oyalar amaliy harakatlarga aylanishi jarayonini sinchiklab o'rganishi lozim.Buning uchun dastavval,g'oya bevosita amaliyotga,amaliyot dasturiga aylanishi mum

---

1.Milliy istiqlol g'oyasi darslik. T. "Akademiya" 2005 y. 86-87 betlar.

kinmi? Agar mumkin bo'lsa,bu jarayon qanday yuz beradi? Degan savollarga javob toppish zarur.

Zamonaviy psixologiya,ijtimoit psixologiya va boshqa gumanitar fanlar nuqtai nazaridan bu savolga "aylanmaydi" deb javob berish kerak.Chunki inson ongida,miya sida o'nlab,yuzlab hatto minglab g'oyalar bo'ladi.Ularning barchasi ham amaliyotga aylanavermaydi.Chunki,alohida inson ongida ayni bir paytning o'zida o'nlab turli hil,jumladan,diniy,ahloqiy,siyosiy,ilmiy,badiiy va boshqa hil g'oyalar bo'lishi tabiiy.Ular bir-birini to'lg'izishi va ko'pincha bir-birlariga mos kelmasligi mumkin.Natija da,shahs bu g'oyalardan eng zarurlarini va o'zi eng to'g'ri,deb bilganlarini ajratib ha yotga tadbiq qiladi yoki unga amal qiladi.Ana shu tanlash,yani g'oyaning amaliyotga o'tishidagi muhim bosqichni to'laroq va chuqurroq anglash uchun shu tanlash mezonlarine tanlab olish zarur.

G'oyalarni saralashda shahs foydalanadigan mezonlarning eng muhimlaridan biri,saralab olinayotgan g'oyaning yoki maqsadning shahs,millat,xalq yoki jamiyat manfaatlariga,extiyojlariga,qurilmalariga,etiqodi mosligidir.Bu hodisalar,yani manfa atlari,extiyojlar,etiqodlar va ularning g'oyalar bilan o'zaro aloqadorligi murakkab.Bu ning ustiga bu muammo jahon fanida ham kam o'r ganilgan.Mamlakatimiz psiholog olimlari bu muammo ustida endi bosh qotira boshladilar.

Muammoning murakkabligini hisobga olib biz uning faqat bir jihat, ya'ni g'oya lar va etiqod aloqadorligi to'g'risida fikr yuritmoqchimiz.Etiqod shaxs ongida juda muhim o'rin tutadi,insonning hayot yo'nalishi,hayot tarzi,intilishlari uning shahsiy etiqodi bilan belgilanadi.

Inson ongiga yo'l topayotgan g'oyalar ham mana shu etiqod chig'irig'idan o'tka ziladi.Etiqodga mos kelmaydigan g'oyalar rad etiladi.Lekin,g'oya va etiqod aloqadorligi faqat bir tamonlama jarayon emas.Ularning aloqadorligi faqatgina etiqodning nazoratchiligi,g'oyalarni elakdan o'tkazish bilan chegaralanmaydi.Shunday holatlar ham bo'ladiki,inson ongiga kirib kelayotgan g'oya undagi etiqodna mustahkamlaydi yoki bo'shashtiradi,bazan esa shu go'yaning o'zi etiqodga aylanadi.

Mustaqillik qo'lga kiritilgach,mamlakatimizda keng qamrovli ijtimoiy-iqtisodiy islohatlar boshlandi.Bu islohatlar jarayonida mulkni davlat tasarrufidan chiqarish,hu

susiylashtirish,ijtimoiy-siyosatni erkinlashtirish singari ko;plab tadbirlarni amalga oshirishga kirishildi. Islohat ijtimoiy ruhiyat sohasida ham amalga oshirila boshladi. Bu sohadagi eng muhim vazifa odamlarni mustaqil fikrlashga o'rgatish edi. Buning uchun esa ularlarni sobiq sho'rolar tuzimi qoliplaridan, boqimandalik,o'zibo'larchilik kayfiyatidan,yot va begona g'oyalarga bo'lган e'tiqodidan holis qilish kerak edi. Bi roq bujarayon mamalkatimizda milliy istiqlol g'oyasining asosiy tushuncha va tamo yillarini shakllanishi bilan o'zining yakunlovchi pallasiga kirdi. Chunki, tabiatda bo'limgani singari inson ongida ham mutloq bo'shliq bo'lmaydi. Sobiq tatalitar tu zum sarqitlarini inson ongidan supurib tashlash uchun kuchli ma'naviy qurol kerak. Bunday qurol vazifasini faqat milliy istiqlol g'oyasi bajarishi mumkin. Chunki, hayot bahsh g'oya bilan qurollanmay turib, eski g'oyalar tasiridan to'la qutulish mumkin emas. Shunisi ham borki, milliy istiqlol g'oyasidan jamiyat azolarining ko'pchiligi ha bardor bo'lishi eski tuzum sarqitlarini supurib tashlash uchun kifoya qilmaydi. Milliy istiqlol g'oyasi ishonch va etiqodga aylangandagina eskilik sarqitlarini supurib tashla shi mumkin. Jamiyatda g'oyaning etiqodga aylanishi uning amaliyotga o'tishidagi muhim bos qichdir. Shaxs etiqodiga aylangan g'oyani ro'yobga chiqarish uchun hara kat qila boshlaydi. Etiqod qanchalik kuchli bo'lsa, uni amalga oshirish uchun shaxs shunchalik ehtiros bilan harakat qiladi. Kuchli etiqod yo'lida shaxs bilimini, kuchini, boyliklarini, hatto hayotini ham ayamaydi. Tarixdan bunga ko'p lab misollar keltirish mumkin. AQSH Prizidentlaridan biri T.Jefferson "Ozodlik shunday daraxtki, u bazan odam qoni bilan sug'orib turishlarini talab qiladi", deganda huddi shunday etiqodli odamlarning ozod likni himoya qilish yo'lida ular o'z jonidan kechishga ham tayyor turishlarini nazarda tutgan edi. Yurtimiz tarixida ozodlik darax tini o'z qoni bilan su go'rgan yoki sug'orishga tayyor turgan qahramonlar ko'p bo'lgan. O'g'izzon, Shiroq, To'maris, Jaloliddin Manguberdi, Amir Temur, Bobur Mirzo singari shahslar shular jumlasidandir. Ular etiqodlari tufayli ozodlik, yurt mustaqilligi yo'lida butun kuch-g'ayratlarini, zarur bo'lganda jonlarini ham ayamadilar.

Mustaqillikni ham ozodlikga o'hshatish mumkin. Ular – egizak. Mustaqilliksiz ozodlik bo'lmaydi va aksincha ozodliksiz mustaqillikga erishib bo'lmaydi. Mustaqil likni himoya qilish uchun jon fido qilishga tayyor o'g'lonlar bo'lishi kerak. Mustaqil

lik daraxti gullab-yashnashi uchun uning poyoga ko'proq ter to'kish kerak.Vatan o'g'il-qizlari qanchalik mehnat qilib ter to'ksalar,mustaqillik darxti,uning ildizlari,il dizlari orasidagi o'qtomir – milliy istiqlol g'oyasi shunchalik barq urib rivojlanadi.Le kin faqat ma'rifat bilan qanoatlanilsa,nari broganda istiqlol g'oyasini izohlab,tushunti rib berish mumkin,izohlash va tushuntirish yo'li bilan esa odamlarning faqat fikriga, xotirasiga ta'sir o'tkazsa bo'ladi.Milliy istiqlol g'oyasini yaxshi tushunib olgan talaba yoki o'quvchi imtihonda ‘a’lo” yoki “yaxshi”baho olishi mumkin,lekin unda bu g'oyaga etiqod shakllanmagan bo'lsa,bu bilimni u tezda unitadi.E'tiqod shakllanishi uchun faqat bilimning o'zi kifoya qilmaydi.E'tiqod,xususan,g'oyaviy etiqod bilim va his-tuyg'uning hosilasidir.⁹

G'oyaviy etiqodning otasi bilim bo'lsa,onasi his-tuyg'udir.Ulardan biri bo'lmasa, g'oyaviy etiqod ham bo'lmaydi.Shu xususiyati bilan g'oyaviy etiqod etiqodning bosh qa turlaridan,aytaylik,diniy etiqoddan farq qiladi.Diniy etiqod shakllanishi uchun din arkonlari to'g'risida chuqur bilim bo'lishi shart emas.Dindonlarning ko'pchiligida ana shunday chuqur bilim yo'q,lekin ularning talay qismidagi e'tiqod bilimdon ulamo larning e'tiqodidan kuchliroq bo'lishi mumkin.

Milliy g'oya ikki negizga tayanadi.U milliy madaniy meros va umumetirof etilgan demaqratik prinsplarning uyg'unligidir.Shu asosda globallashuvning salbiy ta'sirini oldini olish va milliy g'oyaga bo'lган ehtiyojni qondirish mumkin.

Milliy g'oyani mamlakat aholisining ishonch va etiqodiga aylanib borishi u bilan bog'liq tushunchalar,maqsadlarning qadriyatga aylanishi va aholining ko'pchiligi ta monidan qadrlanishi fuqarolarning,xususan yoshlarning mafkuraviy immunitetini mustahkamlaydi.Bu yot va zararli g'oyalarning ta'siridan himoyalanishga xizmat qiladi.¹⁰ Globallashuv fonomeni haqida gapirganda,bu atama bugungi kunda ilmiy-falsafiy,hayotiy tushuncha sifatida juda keng manoni anglatishini takidlash lozim.Umumiyl nuqtai nazardan qaraganda,bu jarayon mutloqo yangicha ma'no-mazmunda gi xo'jalik,ijtimoiy-siyosiy,tabiiy-biologik global mahitning shakllanishi va shu bilan

---

1.Milliy istiqlol g'oyasi. Darslik. T.”Akademiya” 2005 y. 89-90 betlar.

1.Ergashev I. Globallashuv va milliy g'oyaga ehtiyojning ortish shart-sharoitlari va omillari. “Vatanparvar” 2012 y. 1 iyun.

birga,mavjud milliy mintaqaviy muammolarning jahon miqyosidagi muammolarga aylanib borishini ifoda etmoqda.

Globallashuv jarayoni hayotimizga tobora tez va chuqur kirib kelayotganining asosiy omili va sababi haqida gapirganda shuni tan olish kerak – bugungi kunda har qaysi davlatning taraqqiyoti va ravnaqi nafaqat yaqin va uzoq qo'shnilar,balki jahon miqyosida boshqa mintaqa va hududlar bilan shunday chabarchars bog'lanib boryapti ki,biron mamlakatning bu jarayondan chetda turishi ijobiy natijalarga olib kelmasligi ni tushunish,anglash qiyin emas.Shu ma'noda,globallashuv – bu,avvalo,hayot sur'atla rining beqiyos darajada tezlashuvi demakdir.

Globallashuv jarayonining milliy go'yaga ta'sir etishi ham o'ziga xos umumiyl,xu susiy aloqadorlik qonuniyatidir.Bu jarayon turli mamlakatlar,xalqlar hayotida ular ning bir-biriga bog'liqligini,o'zaro ta'sirini oshoradi hamda ma'naviy,g'oyaviy hayoti da aks etmasdan qolmaydi.

Milliy g'oya to;g;risida fikr yuritganda,uning o'zbek xalqining hayoti,turmush tarzi,tarixi,madaniyati,milliy-madaniy merosi va qadriyatlari bilan bo'g'liq bo'lgan hamda milliy g'oyasida aks etadigan o'ziga xos qonuniyatlari ham mavjud.Bu qonuniyat milliy g'oyaning mazmuni,maqsadi vaxsususiyati nuqtai nazaridan qaraganda alohida,ustuvor ahamiyatga ega.Chunki,bu qonuniyatni hisobga olish o'zbek xalqining,millatning o'zligini saqlab qolish hamda o'z negizida rivojlanishini,dunyoda o'ziga xos o'ringa ega bo'lishni e'tirof etish bilan bog'liq.

Bugun mafkuraviy jarayonlarning globallashuvi oqibatida O'zbekiston jamiyatiga taraqqiyotiga tahtid solayotgan yot g'oyalar va mafkuralar mavjud."Ommaviy mada niyat","mafkuraviy tajovuz" va "mafkuraviy tahtid" bilan bog'liq turli ko'rinishlarda gi maqsadlarning milliy g'oya negizlariga zid ekanligini hisobga olish muhim.¹¹

Milliy g'oya O'zbekiston xalqining tarixiy maqsadlarini amalga oshirish uchun ma'naviy ruhiy kuch-quvvat manbai hisoblanib,demokratik,fuqarolik jamiyatini qu rish uchun ilmiy nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.Mustaqillikni mustahkamlash uchun xalqimizni birlashtiradigan,uning asriy ezgu maqsadlari bo'lган "Kelajagi bu

---

1.Ergashev I. Globallashuv va milliy g'oyaga ehtiyojning ortish shart-sharoitlari va omillari.
"Vatanparvar" 2012 y. 1 iyun.

yuk davlat” barpo etish har bir shaxsning hayotiy manfaatlarini o’zida mujassam etadigan milliy g’oya va mafkurani yaratish ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy tarqqiyoti mizning muhim shartiga aylanmoqda.Uni mamlakatimiz Prizidenti Islom Karimov quyidagicha takidlagan:”Oldimizga qo’yan olivjanob maqsad-muddaolarimizga ye tish,eski mafkuraviy asoratlardan batamom xalos bo’lish,g’oyaviy bo’shliq paydo bo’lishiga yo’l qo’ymaslik,begona va yot g’oyalarning xurujidan himoyalanish,bunday tajovuzlarga qarshi tura oladigan har tamonlama barkamol insonlarni voyaga yet kazish zarurati xalqimiz va jamiyatimiz manfaatlatrige mos yangi mafkurani shakllan tiriahni taqozo etmoqda.

Xulosa.

XXI asr bosqlariga kelib mamlakatlar,xalqlar o’rtasida o’zaro ta’sir shu qadar kuchayib ketdiki,bugun mazkur jarayondan tashqarida turgan biron mamlakat yo’q,deb bemalol aytish mumkin.”Globallashuv” tushunchasi huddi ana shu o’zaro ta’sir jarayonini,davlatlar iqtisodi,madaniyati,ma’naviyati,odamlar o’rtasidagi bog’liq liqning kuchayishini anglatadi.Jaxonda globallashuvni yoqlovchilar ham,qoralov chilar ham istagancha topiladi.Bu jarayon haqida bildirrilayotgan fikrlar ham turlicha. Nazarimiz da,globallashuvning ijtimoiy qiyofasini yaqqolroq ko’rsatadigan fikr yuqoridagi ta’rifdir.Globallashuv o’ta murakkab hodisa.Uni chuqur o’rganmay,tahlil etmasdan moslashish salbiy holatlarga olib kelishi mumkin. Globallashuvdan chetda turaman, degan mamlakatlar uni ta’siriga ko’proq tushib qolishi mumkinligini dunyo taraqqi yoti ko’rsatmoqda.Globallashuv ta’sirida mamlakatlar o’rtasida savdo-moli yaviy aloqalar kengayadi,madaniyatlar yaqinlashadi,xorijiy sarmoyalar ortadi,axborot tez tarqaladi va hokazo.

Xozirgi kunda ko’pchilikning ongida bu davr globallashuv davri tariqasida taassurot uyg’otmoqda. Bunday ta’rif, menimcha, ko’p tomondan masalaning mohiya tini to’g’ri ifodalaydi. Nega deganda, hozirgi paytda yer yuzining qaysi chekkasida qanday bir voqeа yuz bermasin, odamzot bu haqda dunyoning boshqa chekkasida zudlik bilan xabar topishi hech kimga sir emas.

Ana shunday globallashuv fenomeni haqida gapirganda, bu atama bugungi kunda ilmiy-falsafiy, hayotiy tushuncha sifatida juda keng ma’no-ni anglatishini ta’kidlash lozim.

Umumiy nuqtai nazardan qaraganda, bu jarayon mutlaqo yangicha ma’no-mazmundagi xo’jalik, ijtimoiy-siyosiy, tabiiybiologik global muhitning shakllanishini va shu bilan birga, mavjud milliy va mintaqaviy muammolarning jahon miqyosidagi muammolarga aylanib borishini ifoda etmoqda.

Globallashuv jarayoni hayotimizga tobora tez va chuqur kirib kelayotganining asosiyligi omili va sababi xususida gapirganda shuni ob’ektiv tan olish kerak — bugungi kunda har qaysi davlatning taraqqiyoti va ravnaqi nafaqat yaqin va uzoq qo’shnilar, balki jahon miqyosida boshqa mintaqa va hududlar bilan shunday chambarchas bog’lanib boryaptiki, biron mamlakatning bu jarayondan chetda turishi ijobiy natijalarga olib kelmasligini tushunish, anglash qiyin emas.

Shu ma’noda, globallashuv — bu avvalo hayot sur’atlarining beqiyos darajada tezlashuvi demakdir.

Har bir ijtimoiy hodisaning ijobiy va salbiy tomoni bo’lgani singari, globallashuv jarayoni ham bundan mustasno emas. Hozirgi paytda uning g’oyat o’tkir va keng qamrovli ta’sirini deyarli barcha sohalarda ko’rish, his etish mumkin. Ayniqsa, davlatlar va xalqlar o’rtasidagi integrasiya va hamkorlik aloqalarining kuchayishi, xorijiy investiiyalar, kapital va tovarlar, ishchi kuchining erkin harakati uchun qulayliklar vujudga kelishi, ko’plab yangi ish o’rinlarining yaratilishi, zamonaviy kommunikasiya va axborot texnologiyala rining, ilmfan yutuqlarining tezlik bilan tarqalishi, turli qadriyatlarning umuminsoniy negizda uyg’unlashuvi, sivilizasiyalararo muloqotning yangicha sifat kasb etishi, ekologik ofatlar paytida o’zaro yordam ko’rsatish imkoniyatlarining ortishi — tabiiyki, bularning barchasiga globallashuv tufayli erishilmoqda.

Ayni paytda hayot haqiqati shuni ko’rsatadiki, har qanday taraqqiyot mahsulidan ikki xil maqsadda - ezgulik va yovuzlik yo’lida foydalanish mumkin. Agarki bashariyat tarixini, uning tafakkur rivojini tadrijiy ravishda ko’zdan kechiradigan bo’lsak, hayotda insonni kamolotga, yuksak marralarga chorlaydigan ezgu g’oya va ta’limotlar bilan yovuz va zararli g’oyalar o’rtasida azaldan kurash mavjud bo’lib kelganini va bu kurash bugun ham davom etayotganini ko’ramiz.

Bugungi kunda zamonaviy axborot maydoni-dagi harakatlar shu qadar tig’iz, shu qadar tezkorki, endi ilgarigidek, ha, bu voqealarning juda olisda yuz beribdi, uning

bizga aloqasi yo'q, deb beparvo qarab bo'lmaydi. Ana shunday kayfiyatga berilgan xalq yoki millat taraqqiyotdan yuz yillar orqada qolib ketishi hech gap emas.

Globallashuv jarayonining yana bir o'ziga xos jihat shundan iboratki, hozirgi sharoitda u mafkuraviy ta'sir o'tkazishning nihoyatda o'tkir quroliga aylanib, har xil siyosiy kuchlar va markazlarning manfaatlariga xizmat qilayotganini sog'lom fikrlaydigan har qanday odam, albatta, kuzatishi muqarrar.

Bu haqda gapirganda, men ilgari bildirgan ba'zi fikrlarni takrorlash o'rini, deb o'ylayman.

Ta'bir joiz bo'lsa, aytish mumkinki, deydi Prizident I.A.Krimov - bugungi zamonda mafkura poligonlari yadro poligon lari-dan ham ko'proq kuchga ega.¹² Bu masalaning kishini doimo ogoh bo'lishta undovchi tomoni shundaki, agar harbiy, iqtisodiy, siyosiy tazyiq bo'lsa, buni sezish, ko'rish, oldini olish mumkin, ammo mafkuraviy tazyiqni, uning ta'siri va oqibatlarini tezda ilg'ab etish nihoyatda qiyin.

Mana shunday vaziyatda odam o'z mustaqil fik-riga, zamonlar sinovidan o'tgan hayotiy-milliy qadriyatlarga, sog'lom negizda shakllangan dunyoqarash va mustahkam irodaga ega bo'lmasa, har turli ma'naviy tahdidlarga, ularning goh oshkora, goh pinhona ko'rinishdagi ta'siriga bardosh berishi amrimahol. Buni kundalik hayotda uchrab turadigan ko'plab voqealar misolida yaqqol kuzatish mumkin va ularning qanday og'ir oqibatlarga olib kelishini uzoq tushuntirib o'tirish-ning hojati yo'q, deb o'ylayman. O'tgan yillar davo mida dunyoda va mintaqamizda ro'y bergen, biz bevosita o'z boshimizdan kechirgan vo qealar, mafkuraviy jarayonlarning rivoji bu xulosaning to'g'ri ekanini qayta-qayta isbotlamoqsa.

Bugungi kunda yoshlarimiz nafaqat o'quv dargohlarida, balki radio-televiedenie, matbuot, Internet kabi vositalar orqali ham rangbarang axborot va ma'lumotlarni olmoqda. Jahon axborot maydoni tobora kengayib borayotgan shunday bir sharoitda bolalarimizning ongini faqat o'rabchirmab, uni o'qima, buni ko'rma, deb bir tomonlama tarbiya berish, ularning atrofini temir devor bilan o'rab olish, hech shubhasiz, zamonning talabiga ham, bizning ezgu maqsad-muddaolarimizga ham to'g'ri kelmaydi. Nega deganda, biz yurtimizda ochiq va erkin demokratik jamiyat qurish vazifasini o'z

---

1. Karimov.I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. T. “O'zbekiston”. 2008 y. 113-bet.

oldimizga qat’iy maqsad qilib qo’yanmiz va bu yo’ldan hech qachon qaytmaymiz.

Binobarin, biz davlatimiz kelajagini o’z qobig’imizga o’ralib qolgan holda emas, balki umumbashariy va demokratik qadriyatlarni chuqur o’zlashtirgan holda tasavvur etamiz. Biz istiqbolimizni taraqqiy topgan mamlakatlar tajribasidan foydalanib, davlat va jamiyat boshqaruvini erkinlashtirish, inson huquq va erkin-liklarini, fikrlar rang-barangligini o’z hayotimizga yanada kengroq joriy qilishda ko’ramiz. Biz butun ma’rifatli dunyo, xalqaro hamjamiyat bilan tinch-totuv, erkin va farovon hayot kechi-rish, o’zaro manfaatli hamkorlik qilish tarafidormiz.

Biz uchun shunday yo’l ma’qul, uning boshqa muqobili yo’q.

Muxtasar qilib aytganda, yoshlарimizning ma’naviy olamida bo’shliq vujudga kelmasligi uchun ularning qalbi va ongida sog’lom hayot tarzi, milliy va umummilliy qadriyatlarga hurmat-ehtirom tuyg’usini bolalik paytidan boshlab shakllantirishimiz zarur.

Shuni unutmaslik kerakki, bugungi kunda inson ma’naviyatiga qarshi yo’naltirilgan, bir qarashda arzimas bo’lib tuyuladigan kichkina xabar ham axborot olamidagi globallashuv shiddatidan kuch olib, ko’zga ko’rinmaydigan, lekin zararini hech narsa bilan qoplab bo’lmaydigan ulkan ziyon yetkazishi mumkin.

Hammamiz yaxshi bilamizki, har qaysi davlatning chegaralarini daxlsiz saqlashda harbiy kuch-qudrat, qurolli kuchlar suv bilan havodek zarur. Ammo xalqimiz, avvalam bor, yosh avlodimiz ma’naviy olamining daxlsizligini asrash uchun biz nimalarga taya nib suyanib ish olib borishimiz kerak, degan savol bugun barchamizni o’ylan tirishi tabiiy.

Men, hayotda ko’p bora o’z tasdig’ini topgan haqiqatdan kelib chiqqan holda, bu masalada shunday degan bo’lardim: tobora kuchayib borayotgan bunday xatarlarga qarshi doimo sergak, ogoh va hushyor bo’lib yashashimiz zarur. Bunday tahdidlarga qarshi har tomonlama chuqur o’ylangan, puxta ilmiy asosda tashkil etilgan, muntazam va uzluksiz ravishda olib boriladigan ma’naviy tarbiya bilan javob berish mumkin.

“Barchamizga ayon bo’lishi kerakki, deydi – I.Karimov qaerdaki be-parvolik va loqaydlik hukm sursa, eng dolzarb masalalar o’zibo’larchilikka tashlab qo’yilsa, o’sha erda ma’naviyat eng ojiz va zaif nuqtaga aylanadi. Va aksincha qaerda hushyor lik va jonkuyar lik, yuksak aql idrok va tafakkur hukmron bo’lsa, o’sha erda ma’navi

yat qudratli kuchga aylanadi”.¹³

Ayniqsa, bugungi kunda xalqaro maydonda turli siyosiy kuchlar o’zining milliy va strategik rejalariga erishish uchun erkinlik va demokratiyani olg’a siljitish niqobi ostida amalga oshirayotgan, uzoqni ko’zlagan siyosatning asl mohiyati va maqsadlarini o’z vaqtida sezish, anglash katta ahamiyat kasb etadi.

Shu borada ayrim qudratli davlatlar tomonidan muayyan mamlakatlarga, avvalam bor, yer osti, yer usti boyliklariga ega bo’lgan hududlarga nisbatan olib borilayotgan ana shun day g’arazli siyosatni dunyoning ayrim mintaqalarida tinch hayotning izdan chiqishi, hokimiyat tepasiga aynan o’sha davlatlarning manfaatlariga xizmat qiladigan kuchlarning kelishi bilan bog’liq misollarda ko’rish qiyin emas.

Ana shunday vaziyatni hisobga olgan holda, yana va yana bir bor xalqimizning ma’naviy olamini bunday tahsidlardan asrash, hozirgi o’ta murakkab bir zamonda xalqaro maydonda sodir bo’layotgan jarayonlarning tub mohiyatiga etib borish, ular haqida xolis va mustaqil fikrga ega bo’lish bugungi kunning eng dolzarb vazifasi, desak, hech qanday xato bo’lmaydi.

Biz yurtimizda yangi hayot asoslarini barpo etar ekanmiz, bir masalaga alohida e’tibor berishimiz lozim. Yani, kommunistik mafkura va uning axloq normalaridan voz kechilganidan sung jamiyatda paydo bo’lgan g’oyaviy bo’shliqdan foydalanib, chetdan biz uchun mutlaqo yot bo’lgan, ma’naviy va axloqiy tubanlik illatlarini o’z ichiga olgan “ommaviy madaniyat” yopirilib kirib kelishi mumkinligini unutmaslik kerak.

Tabiiyki, “ommaviy madaniyat” degan niqob ostida axloqiy buzuqlik va zo’ravonlik, individualizm, egosentrizm g’oyalarini tarqatish, kerak bo’lsa, shuning hisobidan boylik orttirish, boshqa xalqlarning necha ming yillik an’ana va qadriyatları, turmush tarzining ma’naviy negizlariga bepisandlik, ularni qo’porishga qaratilgan xatarli tahdidlar odamni tashvishga solmay qo’ymaydi.

Hozirgi vaqtda axloqsizlikni madaniyat deb bilish va aksincha, asl ma’naviy qadriyatlarni mensimasdan, eskilik sarqiti deb qarash bilan bog’liq holatlar bugungi taraqqiyotga, inson haeti, oila muqaddasligi va yoshlar tarbiyasiga katta xavf solmokda va ko’pchilik butun jahonda bamisol balo-qazodek tarqalib borayotgan bunday xurujlarga

---

1. Karimov.I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. T. “O’zbekiston”. 2008 y. 116-bet.

qarshi kurashish naqadar muhim ekanini anglab olmoqda.

Bu haqda fikr yuritganda, bizning ulug' ajdodlarimiz o'z davrida komil inson haqida butun bir axloqiy mezonlar majmuini, zamonaviy tilda aytganda, sharqona axloq kodeksini ishlab chiqqanliklarini eslash o'rini, deb bilaman. Ota-bobolarimizning ongu tafakkurida asrlar, ming yillar davomida shakllanib, sayqal topgan ornomus, uyat va andisha, sharmu hayo, ibo va iffat kabi yuksak axloqiy tuyg'u va tushunchalar bu kodeksning asosiy ma'nomazmunini tashkil etadi, desak, o'ylaymanki, xato qilmagan bo'lamic.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, uyat — o'limdan qattiq, degan gaplar xalqimiz tilida o'z-o'zidan paydo bo'limgan, aksincha, bunday iboralar el yurtimizga mansub ezgu va go'zal axloqiy qadriyatlarning asl mazmunini ifoda etadi.

Darhaqiqat, uyat va ornomusini yo'qotgan odam, Ahmad Yassaviy bobomiz aytganidek, xuddiki hayvon jinsiga aylanib qoladi.

Buyuk mutafakkir Alisher Navoiyning:

Oldig'a qo'yganni emak — hayvon ishi,

Og'ziga kelganni demak — nodon ishi, -

degan chuqur ma'noli so'zлari ham bu fikrni tasdiqlab beradi.

O'z-o'zidan ravshanki, bugungi zamon voqelikka ochiq ko'z bilan, real va hushyor qarashni, jahonda va yonatrofimizda mavjud bo'lgan, tobora kuchayib borayotgan ma'naviy tahdid va xatarlarni to'g'ri baholab, ulardan tegishli xulosa va saboqlar chiqarib yashashni talab etmoqda. Shu bois yurtdoshlarimiz, ayniqsa, yosh avlod ongida murakkab va tahlikali hayot haqida, uning shafqatsiz o'yinlari to'g'risida bирyoqlama va soxta tasavvur bo'lmasligi kerak.

Jaxondagi bugungi vaziyat g'oyat murakkab.Gap faqat urush – janjallaru, zo'ravonliklarning kuchayib terrorizm,bosqinchilarning ko'payib borayotga nida emas.Ocharchilik,qashshoqlik,ekologik xalokat va boshqa ofatlar ham insoniyat ga xavf solib turibdi.Turli manfaat va maqsadlar to'qnashuvidan kelib chiqayotgan muammolarni aytmaysizmi?...

Globallashuvning ijobiy natijalari qashshoqlikni kuchaytirishga qanday ta'sir ko'rsatyapti,degan savolga javob bir xil emas.vaziyat Afrikada boshqayu,Osiyoda

boshqacha.Afrikadagi ayrim davlatlarda qashshoqlik hamon chegara bilmaydi.Ahvol ning muntazam yomonlashib borishi kuzatolmoqda.Osiyodagi aksariyat davlatlarda esa,aksincha qashshoqlikning chekinishi va turmush darajasining o'sishi kuzatilmoq da.Bunga misol qilib avvalo qit'adagi Xitoy,Hindiston,Vietnam kabi davlatlarni ko'r satish mumkin.Agar global miqyosida olinadigan bo'lsa,bunda o'zgarishlar qashshoq likning chekinishidanva boy mamlakatlar bilan rivojlanayotgan mamlakatlar aholisi o'rtacha moddiy ta'minotidagi ko'rsatgichlar farqi kamayotganidan dalolat berib turibdi.Dunyo xalqlari bu jarayonning davom etishidan umidvor.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. O'zbekiston Respublikasi kanstitutsiyasi. T. "O'zbekiston" 2012 y.
2. Karimov I.A. O'zbekiston buyuk kelajak sari. T. "O'zbekiston" 1998 y.
3. Karimov I.A. Ozod va obod Vatan,erkin va faravon xayot – pirovard maqsadi miz. T. "O'zbekiston" 2000 y.
4. Karimov I.A. Bizning bosh maqsadimiz – jamiyatni demakratlashtirish va yangi lash,mamlaktni madernizatsiya qilish va isloh etishdir. T. "O'zbekiston" 2005 y.
5. Karimov I.A. Jmiyatimiz mafkurasi xalqni-xalq,millatni millat qilishga xizmat etsin. T. "O'zbekiston" 1998 y.
6. Karimov I.A. Milliy istiqlol mafkurasi – xalq e'tiqodi va buyuk kelajak ishonchidir. T. "O'zbekiston" 2000 y.
7. Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q. T. "O'zbekiston" 1998 y.
8. Karimov I.A. Imperiya davrida bizni ikkinchi darjali odamlar,deb xisoblar edi. T. "O'zbekiston" 2005 y.
9. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat - engilmas kuch. T. "Ma'naviyat". 2008 y.
10. Karimov I.A. Xavfsizlik va barqaror taraqqiyot yo'lida. T.6. T. "O'zbekiston" 1998 y.
11. Karimov I.A. O'zbekiston mustaqillikga erishish ostonasida. T. "O'zbekiston" 2011 y.
12. Karimov I.A. O'zbek xalqi xech qacho ,xech kimga qaram bo'lmaydi. T. "O'zbekiston" 2005 y.

13. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida,xavfsizlikga tahtid,barqarorlik
Shartlari va taraqqiyot kafolatlari. T. "O'zbekiston" 1997 y.
14. Ergashev I, A.Xolbekov. Fuqarolik jamiyati va milliy g'oya.T.
"Akademiya". 2007 y.